
Vida Gábor

SENKIHÁZA

REGÉNYRÉSZLET

A király őfelsége rendeletbe adta, hogy a hivatalos ünnepek megtartandók ugyan, de az általános takarékosági intézkedések szellemében a lehető legkisebb költséggel. Ursu Arcadiu tudta, hogy a híres utcabált megírta a vásárhelyi sajtó, azt is, hogy a Primaria bora „patakokban folyt”, és ez jól hangzott, bár nem volt igaz, mert mi az a húszvedres hordó? Valamikor egy rendes disznótorhoz két disznót vágtak, hajnalig az egyiket meg is ették. Ám a december 1-je másféle ünnep, mert egyesek tudták, hogy volt akkor valami nagy román gyűlés, amin kiadtak egy proklamációt. Azért nem Aradon történt, mert a szerb hadsereg éppen elfoglalta Temesvárt, és féltek a rendezők, hogy Aradot is megszállják, elfutottak hát Gyulafehérvárra, arra éppen járt még vonat. Namajdot senki sem képviselte, Kéky hadnagy is csak utólag mondogatta, hogy két srapnel megoldotta volna az egyesülést, a kolozsvári nagy magyar és székely gyűlésbe sem lőtt bele a román hadsereg, nem volt srapneljük, vagy talán mert tudták, ártalmatlan felvonulás az egész. Namajdot ott sem képviselte senki.

Ünnepi gyűlés lesz a Primarián, hirdette ki Ursu. Ott lesz minden román és minden iskolás, az összes csendőr díszruhában, minden férfi hoz egy liter bort vagy 10 lejt, kivételt képeznek a csendőrök, akiknek nincs pénzük, és nem is szabad inniuk. A megemlékezés pontosan fél 11-kor fog kezdődni, mint Gyulafehérváron, utána közebed, fogadás vagy estély nem lesz, mindenki szépen hazamegy, tél van. A dolgok a legnagyobb rendben folytak volna le, ha november 30-án a délutáni szürkületben nem érkezik meg Nicodim pópa kordén, a kicsi hűséges lovacskaival. Parókia nem lévén, a Fischer-Pescarul emeleti szobájába kvártélyozta magát el, meg is vacsorázott rendesen, gyertyákat vásárolt, és elindult felkeresni a templomát, mert a holnapi szertartás előkészületeit el kell végeznie. Fára festett régi ikont vitt a tarisznyájában, úgy nézett ki, mint egy vándor szerzetes, mélyen magába szállva gyalogolt a Regele Ferdinand utcán. A téglapépületben mindent rendben talált, az ikont kitette a kupola alatt hagyott állványzatra, amely megközelítőleg az ikonosztáz majdani helyén volt, gyertyát gyújtott,

* A történet 1939-re datálható.

letérdelt a porba, és hosszan imádkozott. Wolfné csak egyszer pillantott ki rá, mikor megérkezett, ez megint itt van, morogta, és bement, hűvös van, havazni fog. Csendes téli este volt, semmi sem zavarta, csak az ágakról csepegő víz. Az ablakokból sárga lámpafény hunyorgott a tócsákra, a központban a három olajlámpa, a malomnál, a csendőröknél villany, az is olyan sárga, mint a petróleum fénye. Az emberek otthon ültek, a boltok már bezártak, két csendőr járőrözött olykor, aztán elhúzódtak ők is.

Nicodim atya hazatért a szobájába, vacsorát nem kért, villanyt sem gyűjtött, csak egy pislákoló gyertyát, és nem lehet tudni, mire gondolt, mindig mélyen aludt, nem horkolt és ritkán forgolódott. Reggel pedig, alig pirkadt még, elindult a templom felé, hogy imádkozzék, és azután részt vegyen a megemlékezésen. Villásreggelit ígért neki Walter úr, de nem lett abból semmi. Rettenetes látvány fogadta, az állványzatról, amelyre az ikont helyezte, egy zsinegen hatalmas fehér kutya teteme lógott, a szőrét sötét, alvadt, sáros vér piszkította, minden bizonytalannal lelőtte valaki, azután hozták ide a tisztátalan lelkek. Beszennyezték az Isten házát, de az ikont legalább nem bántották, hebegte megrendülten Nicodim, amikor bekopogott a Barakk ajtaján. Akkora botrány támadt, hogy madame Wolfnak sem volt kedve nevetni, intézkedett, a személyzet vegye le a dögöt, gyorsan tüntessék el, de már késő volt. A történetnek híre ment, egyre több járókelő sétált arra, olyanok is, akik nem szoktak, és nincs arra semmi dolguk, de mivel nem láttak semmit, azt adhatták csak tovább, amit hallottak. A kutyát nem ismerték, éjjel senki sem hallott puska lövést, sem pedig ugatást vagy vonyítást. Ezért gondolták többen, hogy nem is ember volt a tettes, hanem a Nyekurát, a tisztátalan maga, ahogy Nicodim atya mondta, az ikonban kárt nem tudott tenni, mert az aljas indulatú emberek azt is leverték volna. A kiadós reggelit kénytelen volt a Barakkban elfogyasztani, szívesen is látták, csak beszélni nem igazán tudtak vele, azután pedig megjött Moldovan, és tolmácsolt. Nicodim atyát nehéz volt megvigasztalni, mert a szent hajlékot beszennyezték, az ő tudása és hatalma nem elég ezt orvosolni. Moldovan pedig úgy érezte, hogy torkig van a jegyzőséggel megint, és ezen a Tégla-báró konyakja sem tudott segíteni.

Plutonyér Danila ennél praktikusabban gondolkodott, másnap délelőtt összeszedette a felszegi legényeket, legalább tízen voltak, csizma, ujjas, kucsma, mintha egyenruhát hordanának, bajusza is volt szinte mindeniknek. A régi iskola tornácán álltak, fura tornasorban, Danila kimérten sétált előttük, és halk szóval magyarázott, messziről is hallatszott, hogy magyarul beszél. Engem ez a disznóság nem érdek, mondta, csak a fegyverek. A

legények esküdöztek, hogy ők ilyet nem, ők ilyet soha nem követnének el, hívő reformátusok mind, ugyanazt az istent félik. Danila egy ideig várt, hátha valaki meggondolja magát, aztán két fényképet vett elő, rájuk pillantott, odalépett az egyik legényhez, és nagy erővel pofon vágta, hogy lerepült a fejről a kucsma. A tornác végében feltűzött szuronnal várakoztak a csendőrök. Hol vannak a puskák? Sehol. Püff! A megütött legény mindig visszatette a kucsmat a fejére, ez valamiért fontos volt. A plutonyér sétált az arcvonala előtt, tanárosan hadonászott és mondott, váratlanul megint ütött, végül mindenik legénynek szivárgott már a vér az orrából, és vörösből kékre váltottak az arcok. Nagyobbat is tudok, mondta lihegve, banditák! Pilinkélt a hó, mikor erős fegyveres kísérettel elindultak az erdőn át a tamásházi omlás felé, mert az egyiknek eszébe jutott, volt régebb ott egy kátránnyal burkolt ládában vagy három puska is, egész nap túrták a felázott agyagot, de nem találtak semmit. Tíz év kényszermunka, vagy több, mondta Danila, és elképzelte, amint Vásárhely főterén felolvassák a napiparancsot az előléptetésről, *adjutant* Danila, talán már karácsony után, a kisebbik egyesülés¹ napján.

A baj viszont nem jár egyedül, kevéssel azután, hogy a legényeket elvitték a vásárhelyi fogdába, egy hajnalban megint kutya lógott a templomban az állványzatról, sovány korcs volt, ezzel nem golyó végzett, hanem a fejére mért ütés. Az ikon továbbra is érintetlenül a helyén volt, a nyomokból nem lehetett következtetni a tettesre, persze nem látott és nem hallott senki semmit, hiába hallgatta ki Danila a Barakk teljes személyzetét. Őrséget kell állítani, mondta Moldovan, és még egy szakasz csendőrt kérni, de Vásárhelyről azt közölték, nincs fölösleges, nélkülözhetetlen ember, oldják meg, ahogy tudják. Danila szomorú volt, mert egy ember fél, és ha kettőt állít minden éjszaka, hamar sorra fog kerülni mindenki, egy hét alatt a fiúk megbolondulnak, a Nyekurát nem játék, arra hiába fog szuronyt az ember, a golyó is kikerüli. Az épület ablakait bedeszkázták, ajtót is szerkesztettek, erős láncsal és lakattal zárták be, sötétedéstől hajnalig őrszem posztolt csőre töltött fegyverrel, a Barakkból hoztak neki forró teát és elemóziát. Minket mélységesen felháborít ez az alpári provokáció, mondta madame Wolf, ő ellenezte az egészet, előre látta, hogy nem lesz jó vége. Nem is beszéltek hosszú ideig semmi másról Namajdon. Ehhez képest a szovjet–finn háború másodlagos volt, hiába próbált Kéky hadnagy rendszeres beszámolókat tartani a hadi helyzetről, a Nyekurát mibenléte jobban foglalkoztatta még a meglett, bátor férfiakat is, mert elég, ha valaki mondani kezdi, és

¹ Jan. 24.

akkor az a dolog már van, álljon a csendőr helyébe, aki nem hiszi, és nem fél. Polgári őrséget kell szervezni, indítványozta Elemér dr. a Kaszinóban egy szombat este, nekünk fontosabb, hogy ne legyen több incidens, mint nekik, a végén tényleg a nyakunkra küldenek egy szakasz csendőrt, vagy kettőt, és szétrandalíroznak itt mindent. Vita kerekedett, hogy mivel fog az őrség őrködni, ha puska és pisztoly nincs, elég ehhez vajon a bátorság és a viharlángpás, különben is a petróleum drága, az utolsó igazi bakter évekkel ezelőtt meghalt. Polgári őrséget nem lehetett szervezni, ezt Moldovan pontosan elmondta, a hadtestparancsnokság nem fogja engedélyezni, a levelet megírták azért, ő diktálta, Aurelia gépelte, Ursu aláírta, elküldték, és nem válaszolt rá senki.

Karácsony előtt esett pár nappal, hogy egy sötét, csöpögős éjjelen, amikor az őrsem éppen falatozott, ami tilos, a puskát a falnak támasztotta, ami szintén tilos, egy foltos kutya jelent meg az úton, nyilván a kolbász illata csalogatta ide. A csendőr megijedt, a kolbászt zsebre vágta, a puskát megragadta, több lövést adott le a kutyára, és ettől olyan ribillió támadt, mint egy háború kitörésekor, az egész város felébredt, a tűzoltók is szinte kivonultak, emberek ingben, gatyában, fejszével és vasvillával. Danila ordított, érezte, ha sokáig tart ez a felfordulás, akkor az előléptetésből, könnyen meglehet, semmi sem lesz. A legény restelkedett, a földig le volt hordva, bárkivel megesik, hogy árnyakra lövöldözik, nehéz az éjszaka, de hogy el sem találja, az botrány, látszott a kutya nyoma a sárban, húsz lépésre sem volt, aztán eliszkolt. Harmadnap, amikor Nicodim atya megjött a füstölőivel imádkozni, megint ott lógott egy döglött kutya az állványon, az ikonhoz most sem nyúlt senki, a csendőr viszont esküdözött, ez nem az a kutya, amelyikre lőtt, mert az elszaladt, biztosan a Nyekurát volt, azért nem találta el. Hát nem mindegy, melyik kutya lóg a román templomban, kérdezte madame Wolf, akinek elege is volt az egészből, meg élvezte is a felfordulást, ennyi embert ritkán fogadtak a Barakkban, a központ már nem a Fischer-Pescarulban van, ide jár, aki szórakozni akar. Wolf úr rendszerint egy butélia konyakot vett elő, mindenkit megkínált, Nicodim atyát is, a csendőröket is, így még soha nem őrizték a házat. Sűrűn havazott, arra gondolt mindenki, ha így is nyom nélkül jár az, aki a kutyát hozza, tényleg a Nyekurát lehet, de sokáig nem történt semmi, újságcikk nem született az ügyről, a cenzúra úgysem engedte volna megjelenni.

Karácsony este templomba mentek. Bora kívánta ezt, ő sem tudta, miért, évek óta nem fordult ez elő, ahogy elkopott a világ és az élet körülötte, már a templom se jelentett semmit, hiába szónokolt Imre atya, hogy van

isten, és vallásszabadság is van, csak nem kell túlzásokba esni tőle. Alíznek elkomorult ilyenkor az arca, nem kérdezte meg, de Bora tudta, miért engedi az Isten ezt a sok barmot uralkodni, ez volt a kérdés, erre nem tudott Imre atya válaszolni, mert miért is volt megengedve Trianon és Világos, Nagymajtény és Mohács? Mégis mit csinál ilyenkor, és hol van a magyarok istene, az a nagy gondviselő, aki nélkül egy hajszál sem eshet le a fejetekről? Istennek nem ez a dolga, kezdte Imre atya, valahányszor idetévedt a szó. Hát mégis mi a dolga, kérdezte Alíz. Csak Bora tudta, hogy ilyenkor az a két-három pohár bor dolgozik benne, amit már nem a pincében, hanem a kamrában tölt magába, mikor belép, hogy a lisztes ládát vagy az uborkákat ellenőrizze. Ha pedig Isten a dolgokba nem szól bele, folytatta Alíz, akkor miért imádkoztok a román királyért? Imre atya szabadkozott, a királyért mindig is imádkoznak, mióta világ a világ, körrendeletbe van adva. Alíz nem hagyta annyiban: és a király szeretője, azért ki fog misézni? Nem zsidó, nekem elhihetik, mondta Ahasvér, de nem hitték. Egy kurva, mondta Kéky hadnagy, de azt némi elismeréssel vette tudomásul, hogy Ófelsége a hadsereg körében ünnepli a karácsonyt, a fia is vele tartott, Mihály gyulafehérvári nagyvajda.

A templomozás jó volt, Kalagor a férfiak között ült, nagyon hátul, invitálták előre, jöjjön, mérnök úr, de ő nem akart, hátulról viszont nem látott semmit, csak amikor Dávid tiszteletes felment a szószékre, és beszélni kezdett, akkor eszmélt, hogy nem igazán érti, amit mond, és nem érti ezt az egészet, bár a szószék egy-egy bő taglejtésre nyikorog. Volt aztán éneklés, meg egy túrhető orgona is szólt néha, a templomban hideg volt, megszire szállt a lehellet. A téglával kirakott padlót nézte, itt-ott kikopott az idők során az eredeti, és másfélével pótolták, de azt már nem sikerült olyan egyenletesen rakni, a tölgyfa padokba monogramokat véstek és évszámokat, már 1872-ben is unta valaki a szertartást, vagy nem értette, ám volt egy jó bicskája. Sötét éjszaka lett, amire véget ért az istentisztelet, apró pelyhekben havazott, egyre hűlt az idő, Kalagor fázósan húzta magán össze a kabátot. Borát egészen körülvették a nők, mintha eddig nem is létezett volna, de most felfedezték, nincs annyi élete az embernek, hogy minden meghívásnak eleget tudna tenni, papné, tanítónő, kántor. Siker volt a templomozás, Borának sugárzott az arca, elköszönt mindenkitől hangos szóval, hogy igen, majd elmegyünk és beszélgetünk, elhajtottak a szekerek és a kocsik, elszéledtek az emberek, ők pedig karonfogva indultak Alízhoz, ahol a lovat hagyták, ki se fogták a kocsiból, csak pokrócot vetettek a hátára, meg szénát eléje.

Alíznál egyetlen gyertya pislákol, ő pedig aludt, a házban nem volt senki más, a cselédek nyilván elengedte, nekik is karácsony van, a tűz is kialvóban, de még van parázs a kályhában. Kalagor a nyikorgó ajtóval babrált, fát rakott a parázsra, majd becsukta. Bora valami kis ajándékot tett a gyertya mellé, megpiszkálta a hosszúra égett, görbe kanócot, ettől a gyertya lobogni kezdett. Alíz a szemét kinyitotta, és elmosolyodott. Heródes kutyái már elmentek, és nem találták meg, én a gyermeket elrejtettem, mondta, ettől Bora hirtelen hátralépett, Alíz kiugrott az ágyból, és mint kiderült, anyaszült meztelen volt, az almáriumhoz futott, amelyen egy kormos üveg állt, meghúzta kétszer is, nyelt egy nagyot, majd a kályha felé indult, intett Kalagornak, hogy nyissa ki az ajtót, mert hideg van, fázik, a szájából a tűzbe köpte a pálinkát, ami kékes lobot vetett. Kalagor riadtan lépett hátra. Bora egy takarót vett kézbe, hogy ráteritse, de Alíz ráripakodott, most ez nem kell, mert én a tűzembert várom, akit a kályhában szénnel etetnek, kinyúl értem, és kiszáll a kályhából, a tűzben hatalmas, erős, legyőzhetetlen, de kint esetlen és szánni való. Szeret és szeretem, de sajnálom is. Szánalom neki nem kell, de a testemet szénné égeti. Ölelem, sírok a vállán, de csak akkor tudom szeretni, ha visszateszem a tűzbe, mert ő eleven tűz. Emlékezni fog rá, hogy emberi alakjában valaki a vállán sírt. Meleget és fényt adó lángok, a pusztító parazsakba félelem nélkül nyúlhatok, már nem éget, egymáshoz szelídültünk. Benyúlt hirtelen a kályhába, kiemelt egy kis parazsat, és úgy tartotta sokáig az ujjai között, mint egy falat kenyeret, ne féljete a tűztől, ez az én testem, ebből vagyok, nem égek el. Ez a szentlélek, aki meglátogat engem álmomban, és foganok tőle isteni gyermeket, mert van neki miből, mint egy csődör, nyerítenek a Heródes kutyái, de én a gyermeket elrejtettem, őt soha senki nem fogja megtalálni. És aztán vissza kell menni mindenkinek a tűzbe. Visszadobta a zsaránokot, és felvihogott. Ti jó emberek vagytok, csak gyengék. A gyengék jósága rövid életű, a gonoszok ideje jön, és a tűzé. Ha pedig a megváltóval találkoznátok, mondjátok el neki, hogy én egy ideig minden nap vártam. De nem jött senki, hogy azt mondja, menj és többet ne vétkezz! Visszatipegett az ágyhoz, bebújt a dunyha alá, motyogott valamit, hogy jöjj, uram, és szólíts magadhoz, aztán nyögve, hortyogva elaludt.

A gyertyát égve hagyták, a kaput nem zárták be, karácsony este van, mondta Kalagor, hátha ide térnek be. Kik, kérdezte Bora. A háromkirályok, ilyenkor bármi megtörténhet. Mentek a sűrű éjszakában hazafelé a megszokott úton, a kicsi lovacskát sem nógatni, sem irányítani nem kellett, a kátyús részeket is kikerülte, nem volt egészen sötét, a felhők fölött ragyo-

gott a majdnem kitelt hold. Kalagor arra gondolt, hogy a gyerekek Iszlai felügyelete alatt már tízpercenként mennek ki az istállóba, hogy megszületett-e a kisjézus, mindannyiszor meggyújtják a viharlámpást, a cselédlány felöltözteti őket, és elindulnak. Ott lapul már a széna alatt egy egész betlehem, fából, szalmából és csuhából készítette, a pincében a feldíszített fa is őket várja csak, hogy amikor előkerül a betlehem, akkor bent is kigyúl az első gyertya, angyaljárás van ma este. Bora pedig arra gondolt, hogy szegény Alíz teljesen megbolondul, ha még sokat iszik, igazán kár érte. Már a Sós-kúti lápot is elhagyták, egészen közel jártak a házhoz, amikor valahol messze a hegyek között egy hosszú, éles vonyítás szólalt meg, aztán egy másik válaszolt rá a szemközti oldalból, és talán egy harmadik, valahol nagyon messze, tompán, mint egy visszhang. Farkasok, mondta Kalagor, és megnógatta a lovat.

Ugyanezt az üvöltést hallotta Nicodim atya is azon az estén a félkész román templomban, beleremegett, mert szilárd meggyőződése volt, hogy őrá a Megváltó vigyáz ugyan, de nincs ember, aki ne borzongana ettől a hangtól, és nincs állat, amely ne csendesedne meg egy pillanatra. A templomban ült egy fatuskón, vékony gyertyát égetett, imádkozott, elmélkedett, és hosszú percekig nem gondolt semmire. Fényesre kopott somfabotját néha megszorította, máskor letette. A Megváltó azt mondta, ne vigyetek magatokkal botot és batyut, de mellette volt egy kis elemőzsiás kosár, amit a Wolf-házban kapott, váltig marasztalták, van üres szoba a ház végében, aludhat ott, lakhat is, de ő nemet mondott. Szembe kell nézni a Nyekuráttal, vagy azzal, aki a nevében garázdálkodik, a csendőrt elküldte, az el is ment aludni örömmel, nem kell ide puska, elég lesz a hit. Az ételhez nem nyúlt, egy rövid korty bort ivott, visszadugta a palackot: majd aztán, vagy ha megvirrad. Órák teltek eseménytelenül és csendben, néha felállt, körbejárt a falak mentén, a saját lépteit alatt ropogott a kavics. Szokva volt a magányos virrasztáshoz, de amikor valaki halkán kopogott a deszkaajtón, összeresztett. Az állványzat mögött állt éppen, a sötét kupolába nézett, a bot sem volt nála, nem mozdult, ökölbe szorította fázó kezét. A kopogás megismétlődött. Engedjen be, mondta egy türelmetlen, suttogó női hang románul. Ez lesz az, gondolta, felkapta botját, a bejárathoz sietett, legyen meg a te akaratod, és háromszor keresztet vetett. Hirtelen mozdulattal résznyire tárta az ajtót, a botot maga elé fogta. Wolf Nelly állt az ajtóban, ezüstróka sapkáját belepte a zúzmara, a kezében tartott puskát benyomta a résen, és Nicodim atya nem is ettől kezdett hátrálni, hanem a jázminillatú parfüm taglózta le majdnem. Őrködünk együtt, mondta Nelly suttogva,

jellegetes magyar akcentussal, mint aki hosszan készült ezzel a pár szóval. Nicodim atya hátrált, erősen markolta botját, Nelly meg magyarázott, hogy nem akarom bántani, segíteni jöttem, nehogy valami baja essék, ezt már magyarul mondta, majd elismételte franciául, de nem sokra ment vele. Mi lenne, ha raknánk egy tüzet, kérdezte, a puskát letette, forgácsot gyűjtött, és lécdarabokat, zsebkéssel vékony szilánkokat hasított, a gyertyát alátéve meggyújtotta, néha felpillantott a papra, az csak állt konokul, motyogott magában, és időnként keresztet vetett. Mikor a tűz ropogott már, Nelly a földre telepedett, lábait maga alá húzta, a puskát a térdére tette, és Nicodim döbbenten vette észre, hogy zöld posztónadrág van rajta, mint a vadászokon, és barna, fűzős csizma, ilyen öltözetű asszonyt ő még nem látott. *Sionist merge la Palestina*², mondta Nelly, a pap elmosolyodott, és hevesen bólogatott, de legalább egy órába került, amíg le mert ülni a tuskóra, és még egy, amíg végül falatozni kezdtek. Még nem pirkadt, amikor Nicodim elbóbiskolt, Wolf Nelly halkán osont ki a templomból, fáradt volt, gyűrött, és elfogyott a fa. Haza kell menni, gondolta, mielőtt a mama kialussza a veronált, a papa meg a konyakot. Ha nem történt eddig semmi, akkor már nem is fog, nem kellene senki megtudja ezt az őrséget. Amikor Nicodim vacogva és elgémberedve felérezte, a tűz és a gyertya már ki volt aludva, kint szürkén világított a hó, rémületére egy kutya ült vele szemben, és az elemózsiás kosár felé szimatolt, hirtelen a botja után kapott, ettől az állat rémülten iszkolt el. Kilépett a nyitva maradt deszkaajtón, sűrűn hullott a hó, a Barakk mögött valaki fát hasogatott.

² Cionista vagyok, Palesztinába megyek (rom.)